Hont a jeho dejiny

2. ročník apríl 2022 cena 4,30 €

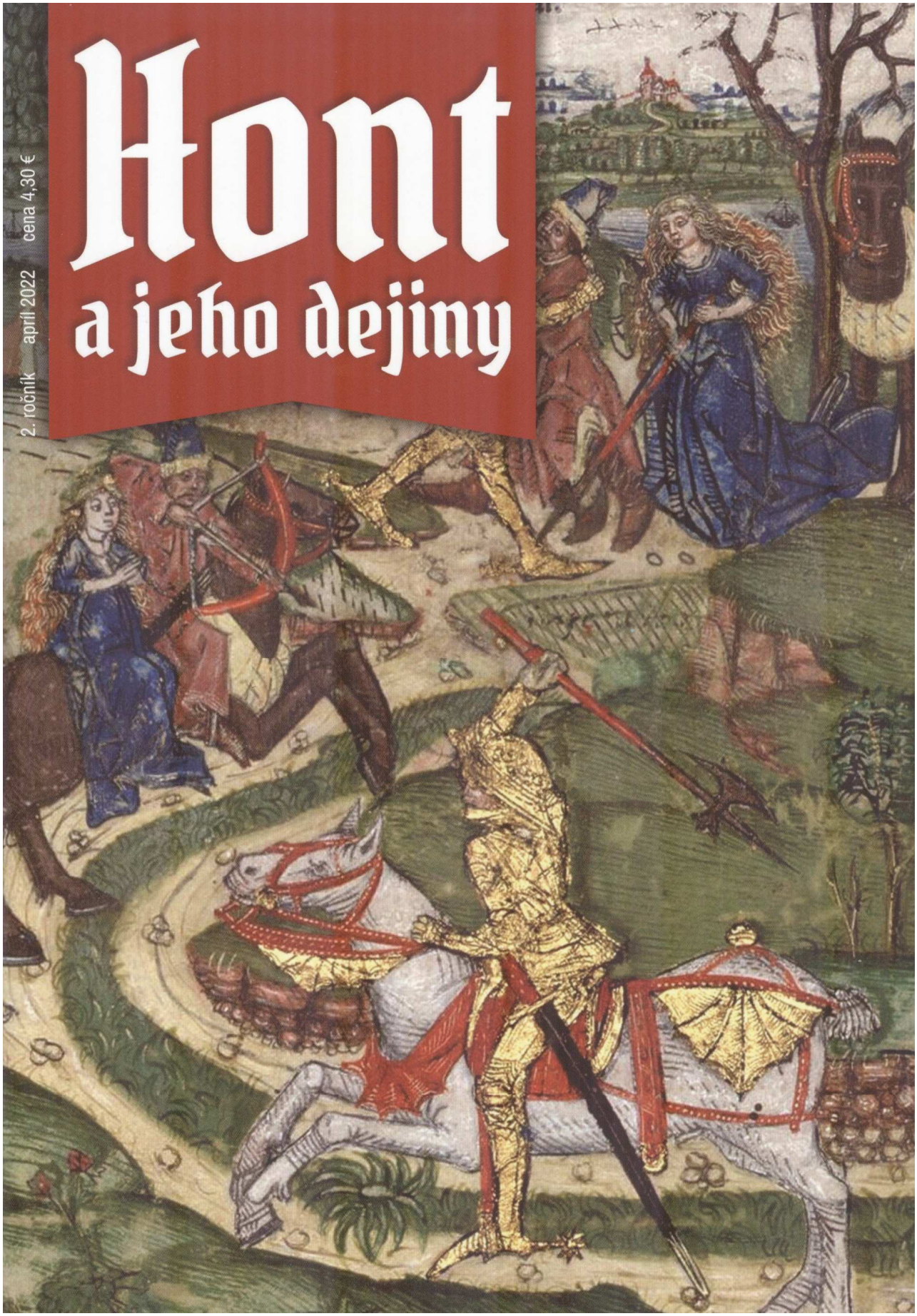

Hont a jeho dejiny
Vedecko-populárny trojmesačník o dejinách a kultúre Hontu

Vydáva	Hont a jeho dejiny, o.z.
Adresa redakcie	Lesenice 238, 991 09 Lesenice tel: +421 908 579 816 IČO: 53 618 556
Šéfredaktorka	Eva Lucia Rehaneková
Zodpovedný redaktor	Mgr. Erik Koncz
Jazyková redaktorka	Eva Lucia Rehaneková
Odborný redaktor	Mgr. Erik Koncz
Grafická úprava	Mišo Šesták
Asistentky redakcie	Mgr. Lucia Bandziová Mgr. Petra Palíková Kohútová
Recenzenti odbornej sekcie	Mgr. Tomáš Janura, PhD. PhDr. Jozef Labuda, CSc.
Tlač	Tlačiareň P+M grafické štúdio
Registrácia	ISSN 2729-8833

Cena 1. čísla: 4,30€
(táto cena sa môže u jednotlivých predajcov líšiť)

Predplatné vybavuje: Hont a jeho dejiny, o.z., Lesenice 238, 991 08 Lesenice. Objednávky a reklamácie: Mgr. Erik Koncz, tel. +421 908 579 816, email: hontdejiny@gmail.com.
Cena predplatného: na rok 2022 - 15€

Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Copyright - Hont a jeho dejiny. Všetky práva vyhradené. Na všetky príspevky sa vzťahuje autorské právo. Za obsah textov a obrázkov zodpovedajú autori. Redakcia sa nemusí stotožňovať s ich názormi. Vydavateľ si vyhradzuje právo na skrátenie a formálnu úpravu textu, ako aj na ich jazykovú úpravu. Vydavateľ si tiež vyhradzuje právo na umiestnenie inzercií a reklamných článkov, pokiaľ nebolo dohodnuté ich umiestnenie so zadávateľom. Za obsah a pravdivosť inzerátov a reklamných bannerov zodpovedajú zadávatelia kampaní.
Rukopis zadaný do tlače 11. 04. 2022

Predná obálka: Legenda sv. Ladislava v kronike Jána z Turca. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/eb/Thuroczy_elso_lap.jpg
Zadná obálka: Prvá strana kroniky Jána z Turca Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/eb/Thuroczy_elso_lap.jpg

Milí čitatelia,

v minulom roku bol časopis pre mnohých z vás veľkou neznámou. Prišiel ako niečo nové, vo svojej oblasti jediné a aj napriek tomu ste mu dali šancu a nám sa podarilo vydať tri čísla venujúce sa dejinám a kultúre Hontu. Nedokázali by sme to bez vás, milí čitatelia, za čo sme vám veľmi vďační. Vašim záujmom ste však nepomohli len časopisu, ale preukázali ste, ako veľmi vám záleží na regióne Hont. Existencia časopisu mnohým pripomenula, že na Hont sa nezanevrelo, ale stále žije v srdciach hrdých Honťanov, ktorí chcú jeho dejiny a kultúru posúvať ďalším a ďalším generáciám.

Prvý ročník časopisu bol krásnym začiatkom. Mnohokrát sme sa učili na vlastných chybách, no nikdy sme nepoľavili v úsilí priniesť vám kvalitný a informačne nasýtený obsah. A práve v tomto úsilí nechceme poľaviť. Druhý ročník časopisu Hont a jeho dejiny prinášame v novom šate, s novými rubrikami a recenzovaný. Počas roku 2022 sa budete mať možnosť dočítať o Honte v 14 - 15. storočí; o Honte v 16. storočí a v poslednom monotematickom čísle aj o baníctve, ktoré má v dejinách Hontu tiež svoje miesto. V časti venovanej remeslám vám poskytneme náhľad do zákulisia košikárstva a dočítate sa prečo je poľovnícke remeslo rovnako dôležité ako ostatné. Prekvapením pre vás a zároveň rozšírením v druhom ročníku budú sekcie Kam ísť, keď sa bude dať; Tajomstvá v názvoch ukryté či Aktuality z historicko-kultúrneho diania v Honte, ale nebude chýbať ani Historická pamäť a Zaniknutý Hont.

Veríme, že tento rok bude pre našich čitateľov ešte podnetnejší, a že si každý nájde nie v časopise, ale skrz neho tú svoju časť z regiónu, ktorej posolstvo bude šíriť ďalej.

Časopisu Hont a jeho dejiny sa to darí už druhým rokom práve vďaka vám.

Ďakujeme všetkým, ktorí ste nás podporili a veríte nám.

Eva Lucia Rehaneková
Šéfredaktorka

Jaromír Krško

Hont

Nielen v menách ľudí, ale aj v názvoch obcí, regiónov, vôd, vrchov, lesov a polí je často ukrytá história. Z týchto mien možno čítať, ako žil človek v minulosti, ako vnímal svet, ako a kam putovali ľudia.

Názov *Hont* sa používa pre pomenovanie bývalej stolice, obce a hradu. Odpoveď na to, ktorý z týchto troch objektov bol prvý, ponúka história samotného názvu Hont. Historici i jazykovedci sa zhodujú v tom, že názov pochádza z osobného mena švábskeho kniežaťa *Hunta*, ktorý prišiel za čias panovania kráľa Gejzu do Uhorska spolu s Teobaltom, Bavorom Wecelínom, švábskym vojvodcom Poznanom a svojimi vojakmi na pomoc Gejzovi a sv. Štefanovi, aby potlačili povstanie Kopáňa proti kráľovi. M. Pukanec vo svojej monografii píše, že „významný kniežací rod Hont-Poznanovcov, ktorý mal majetky po celom Honte a západnom Slovensku, pochádzal od kniežat, vojvodov Honta a Poznana, ktorych Kronika Šimona z Kézy z konca 13. storočia opisuje ako bratov, čo prišli aj so svojimi vojskami na pomoc kniežaťu Gejzovi a sv. Štefanovi proti vzbúrenému Kopáňovi." Samotné nemecké (švábske) osobné meno *Hunt* pochádza zo starého hornonemeckého mena *Hunto*, ktoré vzniklo zo všeobecného podstatného mena *hund* – sto. Meno označovalo centuria, čiže stotníka. Hunt spolu s Poznanom sa stali telesnými strážcami sv. Štefana a za svoju pomoc kráľovi dostali rozsiahle majetky. Podľa majiteľa týchto majetkov bol pomenovaný hrad Hont, ktorý mal pôvodnú formu v podobe *Chunt*.

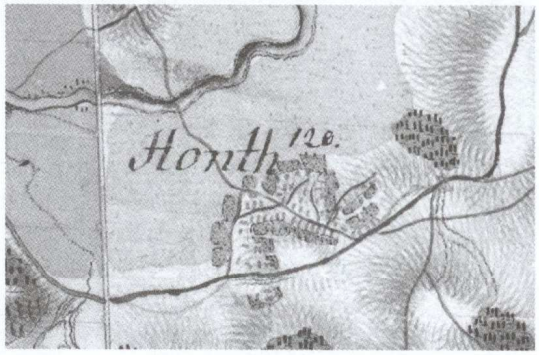

Obec Hont na mape prvého vojenského mapovania Uhorska
zdroj: https://maps.arcanum.com/hu/map/first-survey-hungary/?layers=147&bbox=2115146.3374504186%2C6020001.70690217%2C2128905.0025417507%2C6025877.803451593

Prichádzajúci Maďari prevzali od Slovanov pôvodnú podobu, pretože v starej maďarčine ešte bolo pôvodne *ch*, neskôr došlo k strate tejto fonémy a vzniklo dnešné maďarské *h*. Významný slovenský jazykovedec J. Stanislav píše: „Slováci pre Hont užívali vtedy (v XII. storočí - po strate ch v maďarčine - pozn. J. K.) tvar *Chut*, lebo nem. *Hunt, Hunto* prešlo pred r. 1000 do slovenčiny ako Chǫtъ . Slováci nemali vtedy ešte spoluhlásku *h*, a preto nemecké *h* museli substituovať svojím *ch*. Skupinu *-un-* nahradili nosovkou -ǫ-. Tak vznikol tvar Chǫtъ , z ktorého po denazalizácii (zmene nosových vokálov v X. storočí – pozn. J. K.) skrsla forma *Chut*. Bola zrejme známa v XIII. stor."

Podľa názvu hradu vzniklo pomenovanie obce Hont a celej oblasti, ktorá patrila hradu (podobne ako Gemer – názov hradu, obce i bývalej stolice). Z historických dokladov na jednotlivé názvy uvádza J. Stanislav napr. tieto: 1156 in parrochia *Chunt*, ubi *foncol* decimat; meno župana je zapísané v podobách z rokov 1156 a 1232 *Germanus chuntiensis* comes, de *Chunt*, roku 1232 aj v podobe *Chut* (Stanislav, 1999, s. 318); názvy hradu a župy sa spomínajú r. 1222, 1231 ako castrum, comitatus *Hunt*, 1237 *Hunth*, 1252 a castro Hwntensi, 1260 castrum Huntense, 1263 castri *Hontensis*, 1256 in comitatu *Hunthensi*.

Autor pôsobí na Katedre slovenského jazyka a komunikácie, Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela.

Literatúra:

PUKANEC, M. 2008. *Praslovanská lexika v nárečiach slovenských kmeňov.* Brno : Tribun EU, 2008. 177 s. ISBN 978-80-7399-574-4.

STANISLAV, J. 1999. *Slovenský juh v stredoveku.* Zv. 1. 2. vydanie. Bratislava : Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry, 1999. 485 s. ISBN 80-88878-49-7.

STANISLAV, J. 2004. *Slovenský juh v stredoveku. Slovník mien s mapovými prílohami.* Zv. 2. 2. vydanie. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2004. 533 s. + 26 máp. ISBN 80-88878- 89-6

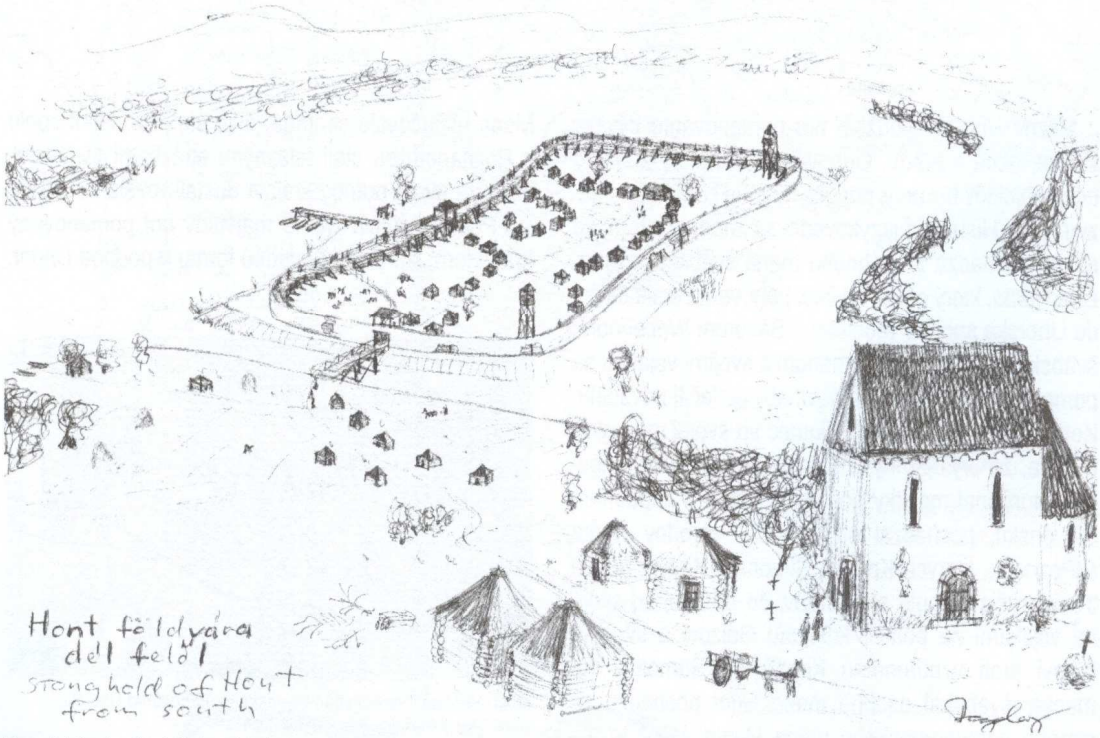

Teoretická rekonštrukcia hontianskeho hradu
Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Honti_földvár_rekonstrukciós_rajza.jpg